

INSPEKTAVIMŲ DAŽNUMAS

**IMPEL
NETWORK**

European Union Network for the Implementation
and Enforcement of Environmental Law

**EUROPOS SAJUNGOS APLINKOS APSAUGOS ĮSTATYMŲ ĮGYVENDINIMO
IR VYKDYMO UŽTIKRINIMO DARBO TINKLAS
IMPEL DARBO TINKLAS**

INSPEKTAVIMŲ DAŽNUMAS

1. APIMTIS

1.1. Šis dokumentas apima šiuos pramonės įmonių patikrinimus:

- eilinius patikrinimus;
- netikėtus patikrinimus;
- specialiąsias inspekcinės akcijas.

1.2. Pasiūlymai apima, pirmiausia, patikrinimus pramonės įmonių, kurioms taikytinos šios Europos Sąjungos direktyvos:

- Tarybos direktyva dėl integruotos taršos prevencijos ir kontrolės (IPPC,96/61/EC);
- Tarybos direktyva dėl stambių, su pavojingomis medžiagomis susijusių avarijų pavojaus kontrolės (96/82/EC).

1.3. Europos šalys gali savo nuožiūra išplėsti patikrinimų, numatytų šiame dokumente, apimtį ir papildomai įtraukti:

- įmones, kurioms taikytinos kitos svarbios ES direktyvos;
- papildomai prie tų įmonių, kurioms taikoma IPPC direktyva, svarbias įmones, kurios gali turėti įtakos aplinkai dėl:
  - potencialaus naudojamų ar išmetamų į aplinką medžiagų poveikio;
  - potencialaus naudojamų ar išmetamų į aplinką medžiagų pavojingumo (degios, sprogstančios);
  - į aplinką išmetamų didelių medžiagų kiekių;
  - įrenginių sudėtingumo;
  - įrenginių amžiaus ir būklės;
  - praeities patirties, keliančios susirūpinimą operatoriaus netinkama veikla aplinkosaugos srityje arba dėl daugybės skundų praeityje;
  - įmonės įrenginių valdymo, susijusio su teršimo incidentais praeityje;
  - vykdomos gamybos ypatingose teritorijose, tokiose kaip:
    - ⇒ saugomos teritorijos, vandens apsauginės zonos, gamtos rezervatai, draustiniai, saugomi biotopai ir pan.;
    - ⇒ teritorijos, kuriose buvo kasamos naudingos iškasenos ir kuriose taršos židiniai likę kaip "praeities našta";
    - ⇒ teritorijos, kuriose yra didelis įmonių ir/ar emisijų tankumas.

2. EILINIŲ PATIKRINIMŲ DAŽNUMAS

2.1. Eiliniai patikrinimai atliekami periodiškai siekiant išsiaiškinti, kaip įmonėje laikomasi įstatymų ir norminių aktų, ar nenukrypstama nuo technologijų, siekiant patikrinti žinybinės ir nepriklausomos laboratorinės kontrolės sistemas ir jų rezultatus, ir numatyti, kaip toliau tikrinti šią įmonę. Yra 4 tokių patikrinimų rūšys:

- įmonėms išduotų leidimų sąlygų laikymosi patikrinimai (tai dažniausiai atliekami patikrinimai);
- įmonių, kurioms išduoti ne įprastiniai, o specialūs leidimai, pvz. "Seveso II" (Europos Tarybos direktyva dėl stambių, susijusių su pavojingų medžiagų avarių pavojaus kontrolės (96/82/EC));
- įmonių, kurioms nereikia leidimų ir kurioms netaikomi specialūs apribojimai ar teismų draudimai vykdyti tam tikrą veiklą, patikrinimai;
- įmonių, sudariusių savanoriškas sutartis su Aplinkos ministerija ar kita svarbia kompetetinga institucija, patikrinimai.

PAGRINDINĖ NUOSTATA

2.2. Kontroliuojančios žinybos, atsižvelgdamos į Europos Sąjungos direktyvų reikalavimus, savo šalies įstatymus ir norminius aktus bei būtinumą gamtos resursus naudoti racionaliai ir efektyviai, turi nusistatyti inspektavimų dažnumus.

DAŽNUMŲ NUSTATYMAS

2.3. Kontroliuojančios žinybos turi tobulinti tikrinimo ir vertinimo sistemas tam, kad nustatytų patikrinimų dažnumus, pritaikant pagrindinį (bazinį) dažnumą kiekvienai įmonei, ir atsižvelgiant į specifines aplinkybes. Kontroliuojančios žinybos turėtų sukurti kriterijus įvairių įmonių vertinimui. Žemiau pateikiami siūlomi kriterijai, kuriuos žinyba gali taikyti pagal aplinkybes.

KRITERIJAI, DARANTYS ĮTAKĄ PATIKRINIMŲ DAŽNUMUI

2.4. Kriterijai, turintys įtakos patikrinimų dažnumui:

- ankstesnė operatoriaus aplinkosauginė veikla;
- ankstesnis teisminis persekiojimas, įsakymai, nurodymai, baudos ir ieškiniai;
- kontroliuojančios institucijos patirtis ir apsirūpinimas įranga (galimi atvejai, kai patikrinimas gali būti atliktas tik samdant ekspertus ar laboratorijas);
- įdiegimas gamyboje tokių savikontrolės sistemų kaip periodiškai pranešimai apie išmetimus, nepertraukiamos kontrolės registravimo sistemos ir/ar kombinuotos savirašės kontrolės ir duomenų registravimo sistemos;
- dalyvavimas Aplinkosaugos vadybos ir audito schemoje (EMAS) ar dalyvavimas Tarptautinės standartų organizacijos (ISO) veikloje pagal ISO 14001 standartą;
- aplinkos būklės monitoringo rezultatai (vandens, oro, dirvožemio kokybė). Turi būti įvertinami įvairių žinybų ir institucijų gauti rezultatai;

- gamybos ir įrenginių sudėtingumas;
- gamyklos amžius ir būklė;
- vietos situacija, atsižvelgiant į aplinkos elementų jautrumą ir pažeidžiamumą, atstumą nuo gyvenamųjų rajonų, ligoninių ir sanatorijų, saugomų gamtinių teritorijų, o taip pat gamyklų ar išmetimų tankumą;
- gamybos operatoriaus pakeitimas (kontroliuojanti žinyba turės vėl duoti daugiau patarimų, dažniau tikrinti jo žinias ir patikimumą).

2.5. Kontroliuojanti žinyba, pasinaudodama savo inspektorių profesine patirtimi, kiekvienai įmonei turi nustatyti svarbius kriterijus. Tuomet tikrinimo dažnumai turėtų būti nustatomi vadovaujantis 2.3 punkto nuostatomis. Tai turėtų būti atliekama leidimų išdavimo metu ir po to periodiškai peržiūrima.

3. KITŲ PATIKRINIMŲ DAŽNUMAI

3.1. Prie eilinių patikrinimų, aprašytų 2.1 p., kartais prisideda aplinkybės, verčiančios atlikti netikėtus ir neatidėliotinus patikrinimus, tokius kaip:

- patikrinimai po leidimo išdavimo. Inspektorių dalyvavimas leidimų išdavimo procedūroje yra labai svarbus. Pirmo po leidimo išdavimo patikrinimo metu paprastai tikrinama, ar laikytasi statybos reikalavimų ir nurodoma, kaip rastus nukrypimus nuo projektų ištaisyti;
- patikrinimai po gedimų ir atsitikimų gamyboje, taip pat po incidentų, kai pažeistos leidimų sąlygos, o taip pat, kai spėjama, kad neatlikus kontrolės akcijos, gali įvykti pažeidimas;
- patikrinimai po skundų atliekami atsakingoms žinyboms gavus skundus iš gyventojų, konkurentų, nevyriausybinių organizacijų ir kitų institucijų ir siekiant išsiaiškinti skundo šaltinį ir priežastį;
- patikrinimai po pranešimų apie avarijas, sprogimus ir gaisrus – išsiaiškinti priežastis, nustatyti žalą ir numatyti priemones, kaip sumažinti poveikį aplinkai.

3.2. Kiekvienu aukščiau išvardintu atveju reikėtų atlikti patikrinimą. Tačiau ne mažiau svarbu įsisamoninti, kad nebūtina kiekvienu atveju inspektuoti – galima išsiversti niekuo nepakeičiama inspektoriaus profesine patirtimi. Jei inspektorius labai gerai žino įmonę, į skundus galima atsakyti ir be papildomo patikrinimo. Operatoriaus ir inspektoriaus bendradarbiavimas netikėtų ir greitų patikrinimų atvejais yra be galo svarbūs abiem pusėms. Iš inspektoriaus gaudamas vertingus patarimus, kaip atlikti reikiamas ištaisomąsias priemones, operatorius padeda reido metu inspektoriumi apsaugoti nuo žalojančių faktorių poveikio. Šis bendradarbiavimas turėtų būti teisiškai įtvirtinamas.

3.3. Siekiant užtikrinti efektyvų eilinių patikrinimų programos įgyvendinimą, kai kuriais atvejais eilinis patikrinimas visas ar iš dalies gali būti atliekamas netikėto ar neatidėliotino patikrinimo metu.

3.4. Specifinės inspekcinės akcijos gali būti atliekamos šiais atvejais:

- siekiant ištirti ar stebėti tam tikrą aplinkosauginį reiškinį (problema);
- ruošiantis naujų įstatymų ir norminių aktų įsigaliojimui;
- po daugkartinių leidimo sąlygų pažeidimų, o taip pat po avarių ar incidentų, įvykusių kitose tokio paties tipo įmonėse;
- visuomenės protestų pagrindu;
- ruošiant ataskaitas, planus, registrus, apžvalgas.

3.4. Šios akcijos gali būti lokalinio, regioninio ar nacionalinio pobūdžio. Po jų gali keistis įstatymų ar norminių aktų kontrolės tvarka, leidimai ar nacionaliniai norminiai aktai, dar kartą tobulinamos pažangiausios žalos aplinkai mažinimo technologijos.

4. IŠVADOS

- 4.1. Europos valstybėse atliekami įvairaus tipo patikrinimai, kylantys iš reikalavimų pramonei laikytis aplinkos apsaugos įstatymo ir saugoti aplinką. Šis dokumentas pateikia pasiūlymus patikrinimų dažnumui nusistatyti.
- 4.2. Dauguma patikrinimų yra eiliniai patikrinimai. Šis dokumentas siūlo inspektuojančioms žinyboms atlikti šias funkcijas:
- supažindinti kontroliuojamas įmones su principais, kuriais remiantis nustatomi patikrinimų dažnumai;
  - nusistatyti bazinius dažnumus kiekvienai įmonių kategorijai;
  - tobulinti tikrinimo ir vertinimo sistemas, siekiant nustatyti, kaip bazinį dažnumą pritaikyti kiekvienai įmonių kategorijai;
  - pasinaudojant inspektorių profesine patirtimi, įvertinti kiekvieną įmonę pagal tinkamų kriterijų sumą (eilę, visumą, rinkinį);
  - periodiškai peržiūrėti tikrinimų dažnumus.
- 4.3. Šis dokumentas taip pat pateikia gaires ir kitų rūšių patikrinimams atlikti, kartu pripažindamas, kad kiekvienu konkrečiu atveju reikėtų pasinaudoti profesine inspektoriaus patirtimi.

Šį dokumentą paruošė:

Franz Graßmann

Andreas Wasielewski

Rob Bakx

Chris Booth

Stuart Newstead

Torkil Groving

Ingeborg Fiala

Günter Dussing

Inga Birgitta Larsson

Markku Hietamäki

Jean-Pierre Janssens

Frans Van de Maele

Guido Palma

Dara Lynott

Leonor Cartaxo

Anna Magro e Silva

Betske Goinga

Hans van der Lee

Amt für Immissionsschutz Wüandsdorf, Land Brandenburg, Germany

Ministerium für Umwelt, Natur und Forsten des Landes Schleswig-Holstein, Germany

Province of Noord-Holland / Association of Provinces, the Netherlands

Environment Agency, England and Wales

Environment Agency, England and Wales

Danish Environmental Protection Agency, Denmark

Federal Ministry of Environment, Youth and Family, Austria

Amt der Salzburger Landesregierung, Austria

Swedish Environmental Protection Agency, Sweden

Ministry of Environment, Finland

Brussels Institute for Environmental Management, Brussels, Belgium

Environment, Nature, Land and Water Administration, Flanders, Belgium

National Environment Protection Agency, Italy

Environmental Protection Agency, Ireland

Inspectorate General for the Environment, Portugal

Inspectorate General for the Environment, Portugal

IMPEL Secretariat

Province of Gelderland, Association of Provinces, the Netherlands

Iš anglų kalbos išvertė **Vaclovas Beržinskas**